

MARI DESENE ȘI GRAVURI DIN SECOLUL AL XX-LEA

AUGUSTIN LUCICI

Greutatea de a opera distincții calitative valabile crește considerabil când ne referim la arta vremii noastre și există motive serioase pentru aceasta. Ne lipsește perspectiva și nu beneficiem de judecăți care să fi rezistat probei timpului. Mai mult, arta contemporană este în mare măsură abstractă și diferă atât de fundamental de arta reprezentatională din trecut, - artă care se sprijinea pe viziunea naturală și avea un conținut explicit - încât criteriile anterioare ale desăvârșirii ne apar azi sub semnul dubiului sau nu mai sunt deloc aplicabile.

La începutul anului 1964 „National Gallery“ din Washington ne-a oferit posibilitatea cu totul inedită de a lua cunoștință cu gama și cu diversitatea deconcertantă a artei secolului nostru prin intermediul unei ample expoziții de tablouri împrumutate de la „Museum of Modern Art“ din New York. Se putea urmări acolo fiecare fază a picturii din secolul al XX-lea și chiar precursorii ei erau bine reprezentați. Apăreau lucrări de referință din creația lui Cézanne, Van Gogh, Gauguin, piese renumite de Matisse și Fovi, de Picasso și de cubiști, de expresioniștii germani, de Kandinsky și Mondrian, creatorii artei abstracte.

Aici figurau și exemple reprezentative pentru multe alte curente, precum pictura fantastică și suprarealistă, de la Chagall la Dali și Tanguy și erau expuse picturi ale celor mai noi expresioniști abstracti Pollock de Kooning și alții, precum și ale expresioniștilor geometrici ca Josep Albers, Morris Louis și Ellsworth Kelly. Alături de picturi extrem de moderne apărea și pictura unui realist scrupulos, chiar cu un aer romantic în subtext, Andrew Wyeth, un artist cu o audiență deloc mică la public. Nimeni nu va condamna, credem, un anumit sentiment de confuzie în fața acestei abundențe de curente diverse. Chiar dacă vom observa că tendința abstractă a devenit tot mai dominantă în secolul al XX-lea - poate datorită unui reflex inevitabil al civilizației noastre științifice și tehnologice - vom întâmpina greutatea în a găsi criterii de judecată și evaluare care să cuprindă atât arta reprezentatională, cât și pe cea abstractă, precum și tot ceea ce se situează între ele.

Totuși, dacă întoarcem o privire spre criteriile desăvârșirii pe care le-am desprins din operele de artă create începând cu secolul al XV-lea și până la sfârșitul secolului al XIX-lea situația nu ne apare chiar așa disperată. De fapt, multe din aceste criterii - și vom căuta să dovedim - sunt încă aplicabile și azi, în ciuda renunțării la viziunea asupra naturii în favoarea formelor abstracte, pentru că principalele realizări artistice rămân aceleași.

Ne vom transfera acum în secolul al XIX-lea cu metoda noastră de cercetare, o metodă de aflare a criteriilor desăvârșirii prin compararea unui artist de valoare recunoscută cu unul minor, care însă lucrează în același stil, sperând să aflăm astfel confirmarea la presupunerea noastră privitoare la identificarea marelui artist și cât și a celui minor, prin intermediul unei analize amănunțite concentrate asupra calităților realității formale. Vom rămâne pregătiți să ne inversăm chiar judecata de valoare, dacă va fi necesar. Subțierea tot mai evidentă a conținutului, care se poate lesne observa în evoluția de la arta reprezentatională de către arta abstractă, nu va constitui un impediment serios deoarece, cum spuneam înainte, în arta abstractă nu numai organizarea formală, expresivitatea, originalitatea, și alte aspecte calitative sunt încă distincte și arta abstractă poate fi, cel puțin până la un punct, măsurată.

Dacă examinăm semnificația creației lui Matisse, cât și a lui Picasso, a încetat de a mai fi contestată, ei fiind categoric unele din figurile majore ale secolului al XX-lea. La fel, Suzanne Valadon, contemporan cu Matisse era admirată la vremea ei pentru grafica îndrăzneată și pentru o anumită forță primitivă a lucrărilor sale. Datorită acestei forțe renumele ei acum pare a urma din nou o linie ascendentă. Mâna de maestru a lui Picasso se recunoaște lesne în așa numitele sale desene diverse, clasice pe care le-a realizat în paralel cu compozițiile abstracte. Prea mulți factori accidentali, cum ar fi culoarea sau cerneala picurate pe suprafața hârtiei sau mulțimea unor linii care ar vrea să indice subconștientul, mă îndoiesc sincer că pot da naștere unei mari opere de artă. Același lucru este valabil și pentru porțiunile realizate de diverse mașini sau în cele în care predomină anumite procedee tehnice, care, practic, nu au nici o valoare expresivă. Dacă, pe de altă parte, compoziția este prea strict limitată la câteva forme geometrice, perspectiva conștiinței creatoare ni se pare la rândul ei prea îngustă pentru a produce o operă de calitate artistică, superioară, deși multe din curente noi au valoare experimentală.

La școala expresionismului abstract și a abstracționismului geometric întâlnim lucrări supradimensionate cu numai câteva tușe gigantice pe ele: dungi sau forme de cel mai simplu tip. Acestea nu au, mi se pare, un caracter articulat și expresiv decât prea sumar pentru a aspira să fie considerate în categoria marii arte sau pentru a ne menține multă vreme treaz interesul. Afirmatia este valabilă și pentru „Pop Art” și „Op Art”, ca să menționez și aceste curente care fac parte dintre ultimele ivite. Ele se apropie periculos de mult de frontiera dintre artă și non-artă.